

Helsingin kaupunginteatteri

YMPÄRISTÖHISTORIALLINEN SELVITYS
JA SUOJELUPERIAATTEET

Johdanto

Helsingin Kaupunginteatterinympäristöhistoriallinen yhteenveto on laadittu Kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston ympäristötoimistossa vuonna 2013. Selvityksen kohteena on arkkitehti Timo Penttilän suunnitteleman Helsingin kaupunginteatterin puistomainen ympäristö.

Rakennus ympäristöineen on valmistunut vuonna 1967 ja osan alkuperäisiä alueita kattava laajennusosavuonna 1989. Rakennus ympäristöineen on alkuperäisessä käytössä ja sen asema ympäröiviin puistoihin ja kaupunkirakenteeseen nähden on säilynyt.

Itse teatterirakennuksesta on laadittu rakennushistorian selvitys (Salonen - Scahlin 10.2.2013). Tämä selvitys palvelee teatterirakennuksen ympäristön ominaispiirteiden tunnistamista ja toimii tietolähteenä ympäristöön kohdistuvissa toimenpiteissä; ympäröivien piha- ja puistoalueiden hoitoon ja kunnostukseen liittyvässä suunnittelussa ja päätöksenteossa. Selvityksen tarkoituksena on myös täydentää ja osaltaan tukea rakennuksen suojeluun liittyviä tavoitteita.

Selvityksen yhteydessä on koottu tietoja teatterin tontin piha-alueiden ja siihen saumattomasti liittyvän puiston alkuperäisistä suunnitteluperiaatteista, ratkaisusta ja myöhemmistä muutoksista. Selvitykseen sisältyy säilyneisyystarkastelu sekä nykytilanteen kuvaus. Selvitystyöhön on kuulunut lähde- ja arkistoselvitys, ilmakuvatarkastelu, valokuvaus ja inventointi kohteessa sekä hankittujen tietojen ja aineistojen analyysi, raportin toimitustyö ja taitto. Selvityksen lähteistä on luettelo loppusivulla.

Selvitystyön on ympäristötoimistossa laatinut maisema-arkkitehti Maija Lounamaa. Työryhmään ovat osallistuneet ympäristötoimistosta maisema-arkkitehti Maria Karisto ja arkkitehti TkT Leena Makkonen, asemakaava-arkkitehti Perttu Pulkka asemakaavaosastolta, aluesuunnittelija Petri Arponen rakennusvirastosta ja insinööri Pekka Talonpoika ja Kari Pehkonen kiinteistövirastosta.

Yksikön päällikkö Anne Mäkinen ja tutkija Mikko Lindqvist kaupunginmuseosta ovat osallistuneet suojeluperiaatteiden määrittelyyn.

Raportissa julkaistaan suunnitteluvaiheen piirustuksia ja valokuvia, Helsingin kaupungin eri virastojen ja arkistojen hallussa olevia piirustuksia ja valokuvia.

Sisältö

Johdanto	2
Yleistä	4
Tarkastelualue	
Työn tavoitteet	
Aineisto ja menetelmät	
Maisema ja suhde ympäristöön	7
Luonnonolot	
Kaupunkikuvallinen asema ja liittyminen ympäristöön	
Historiallinen tausta	8
Huvila-asutuksen aika	
Kaupunginteatterin suunnittelu ja rakentaminen	
Piha- ja puistosuunnitelmat	
Nykytilanne	17
Kaavatilanne	
Suojelustatus	
Tehdyt selvitykset ja suunnitelmat	
Ympäristön nykytila ja säilyneisyys	
Suunnitelmien toteutuminen ja säilyminen	
Kulttuurihistorialliset ja maisema-arkkitehtoniset arvot ja ominaispiirteet	20
Arkkitehtoninen ja maisema-arkkitehtoninen kokonaistaideteos	
Puutarhataiteellinen arvokohde	
Suojeluperiaatteet	21
Suojelutavoitteiden toteuttaminen	
Tavoitteet tiivistetysti	
Hoidon ja kunnostamisen periaatteet	23
Kaupunkikuvaan liittyvät ohjeet	
Toiminnalliset ohjeet	
Kunnostamiseen ja hoitoon liittyvät ohjeet	
Väylät, alueet, rakenteet ja pinnoitteet	
Lähteet	24
Liite 1	
Alkuperäisen taimisuunnitelman kasvilajit	
Nykyisiä kasvilajeja ja puita	
Uusittuja tai uusia ryhmiä	

HELSINGIN KAUPUNGINTEATTERIN YMPÄRISTÖHISTORIALLINEN SELVITYS JA SUOJELUPERIAATTEET

YLEISTÄ

Tarkastelualue

Selvitys koskee Kaupunginteatterin tontteja (kortteli 330, tontit 1 ja 3), pysäköintialueita ja ympäröiviä puistoalueita. Laajemman tarkastelun piiriin sisältyy myös Tokoinrannan ja Linnunlaulun viheralueet.

Alue on Helsingin kaupungin omistuksessa ja sitä hallinnoi teatterikiinteistön osalta kiinteistövirasto ja puistoalueiden osalta rakennusvirasto. Ainoana rakennuksena alueella sijaitsee Helsingin kaupunginteatteri.

Työn tavoitteet

Selvitys liittyy kaupunginteatterin suojelukaavan laadintaan. Asemakaava muutoksen tavoitteena on varmistaa alueen kulttuurihistoriallisten, rakennustaiteellisten ja maisemakulttuurin kannalta merkittävien arvojen säilyminen sekä osoittaa lisärakentamismahdollisuudet siten, että rakennuskokonaisuuden ja sen ympäristön arvot ja ominaispiirteet eivät vaarannu.

Ympäristöhistoriallisen selvityksen tavoitteena on kertoittaa teatterialueen vaiheet ja tapahtuneet muutokset edeltävältä huvila-asutuksen ajalta nykypäivään asti. Selvityksessä määritellään alueen ominaispiirteet, kulttuuri- ja puistohistorialliset ja kaupunkihistorialliset arvot sekä suojelu- ja kehittämisperiaatteet.

Selvityksen laatimisen yhteydessä on tehty erillinen yleissuunnitelma ja alueiden hoitoperiaatteet -ohje aluetta hallinnoivan viraston käyttöön.

Aineisto ja menetelmät

Tässä työssä on lähtötietona käytetty seuraavia aiemmin tehtyjä selvityksiä ja arkistoaineistoja:

Rakennushistoriallinen selvitys
(Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy, 2013)

Rakennussuojeluperiaatteet
(Arkkitehtitoimisto A-konsultit Oy, 2013)

Esteettömyyskartoitus (Avaava Oy, 2012)

Alkuperäiset puistosuunnitelmat
(Rakennusviraston arkisto)

Pihasuunnitelma 1/200 selityksineen 15.1.1965,
Auli Hietakangas. HKR PUO 806-65.

Taimisuunnitelma (istutussuunnitelma) 1/200 ja
taimiluettelot istutusalueittain 18.1.1965,
Auli Hietakangas. HKR PUO 808-65.

Korkeuskäyräkarta 1/200 selityksineen ja
tukimuurin leikkaus, 10.1.1965,
Auli Hietakangas. HKR PUO 809-65.

Puustokartta 1/200 selityksineen, 19.1.1965,
korjattu 7.5.1965, Auli Hietakangas. HKR PUO 810.

Terassimuureihin liittyvä istutuspiirustus istutettavine
taimilajeineen vuodelta 1967. PUO Vihreä Sarja istutus,
30.3.1967. Piirt. K. Paananen

Sijoituspaikkapiirustus, Mielenterveyden puu ja
istumakivi, Teatteripuisto 1/500 15.7.1997,
Sirpa Tikka HKR VIO 4735/1

Rakennussuunnitelmiin liittyvät asemapiirustukset ja
pihasuunnitelmat (Rakennusvalvontaviraston arkisto):

Asemapiirros 1/200, pääpiirustus Nro 300, 8.8.1969,
muutettu 20.9.1967, Arkkitehtuuritoimisto Timo Penttilä

Ulkoalueiden muutoksia 1/200, Piir No 2240,
10.10.1969, Arkkitehtuuritoimisto Timo Penttilä

Helsingin Kaupunginteatterin laajennus, pihapiirustus
1:200, pääpiirustus 13(13) ARK 72, 20.2.1987,
Timo Penttilä – Heikki Saarela – Kari Lind Arkkitehtit Oy

Valokuva- ja ilmakuva-aineistot: Kaupunginmuseon
kuva-arkistot ja Helsingin kaupungin Helmi Paikkatietovi-
pusen ortokuvat.

Työn yhteydessä on haastateltu seuraavia henkilöitä:
Jere Saarikko (HKR suunnittelutoimisto), Ritva Kyrklund
(HKR investointitoimisto), Maria Karisto (maisema-
arkitehti, KSV ympäristötoimisto), Keijo Koli (tekninen
johtaja, kaupunginteatteri), Veikko Bertell (vastaava pii-
ripuutarhuri, STARA), Päivi Halme (maisema-arkitehti,
HKR arkkitehtuuriosasto)

Kaupunginteatteri osana Tokoinrannan ja Linnunlaulun puistovyöhykkeitä
Valok. SKY-FOTO Möller 1992

MAISEMA JA SUHDE YMPÄRISTÖÖN

Luonnonolot

Luonnonoloiltaan tontti on puustomainen ja vehreä ja se hahmottuu jalojen lehtipuiden hallitsemana alueena ympäristössään. Koko tontti ja ympäröivä puisto on rakennettua puistoa, luonnontilaisia biotooppeja ei alueelta löydy.

Alkuperäinen luontainen maaperä on pääosin kitkamaata, jonka maalaji on moreenia, kallioperää on näkyvissä pienimuotoisina kalliopaljastumina. Nykyinen maaperä on muokkautunut monessa vaiheessa huvila-asutuksen ja puistorakentamisen myötä. Alueen eteläreunassa nykyinen pysäköintialue sijoittuu osittain täytemaalle.

Kaupunkikuvallinen asema ja liittyminen ympäristöön

Valmistumisajankohtanaan teatterin hahmo oli nykyistä paljon vahvemmin erottuva osa kaupunkikuvaa. Tokoinrannan puuriviä vielä ei ollut ja uusi istutettu puusto vasta kasvamassa, joten avoimia näkymiä oli paljon enemmän sekä ympäristöstä teatterin suuntaan että teatterilta ympäristöön.

Kaupunginteatterin edustan puistot ovat osa Tokoinrannan virkistysaluetta ja teatteria ympäröivät piha- ja puistoalueet muodostavat tärkeän osan Kallion eteläosan, Tokoinrannan ja Linnunlaulun virkistysmaisemaa ja -reitistöä.

Kaava-alueen länsi-eteläreunan läpi kulkee jalankulun ja pyöräilyn tärkeä yhteys Eläintarhanlahden rantaan ja Linnunlaulun sillalle. Kallion kirkon suunnasta tuleva jalankulku- ja pyöräliikenne ohjautuu kaupunginteatterin portaikolle, jossa ei pyörällä ajettavaa yhteyttä ole. Rakennuksen itäpuolelle on syntynyt oikopolku jyrkkään rinteeseen.

Panoraamakuva Eläintarhanlahdelta. Uudet modernit julkiset rakennukset hallitsevat komeasti näkymää.
Helsingin kaupunginmuseo, valok. Kari Hakli, 1969

HISTORIALLINEN TAUSTA

Huvila-asutuksen aika

Ennen nykyisen Kallion kaupunginosan rakentamista alue oli pääasiassa avokalliota ja matalaa kasvustoa. Alueen maisemalle ominaista avokalliota on säilynyt puistomaisilla osilla.

Kaupunginteatterin paikalla ollut huvila-asutus syntyi, kun Pitkäsillan pohjoispuoliset, Töölönlahden ja Vanhankaupungin väliset, aiemmin pääosin laidunmaina olleet kaupungin maat jaettiin 1830- ja 1840-luvuilla

maanviljelys- ja huvilapalstoiksi, joita vuokrattiin yksityisille.

Vanhojen huvilatilojen vuokra-aika päättyi vuoden 1874 lopussa ja alue palstoitettiin uudelleen vuonna 1876. Teatterin rakentamisen yhteydessä puretut huvilat olivat peräisin pääasiassa 1880- ja 1890-luvuilta.

Jäänteinä puutarhojen ympäröimän huvila-asutuksen vehreydestä on teatterin puistossa tähän päivään asti säilynyttä puustoa.

Huvila-alueen rehevää puustoa, jota säilytettiin teatterin ympäristön suunnittelussa. Eläintarhantie 5. Helsingin kaupunginmuseo, valok. Saarinen hra, 1964

Kaupunginteatterin suunnittelu ja rakentaminen

Kaupunginteatteri on arkkitehti Timo Penttilän suunnittelema. Suunnitelma perustuu vuonna 1960 arkkitehtuurikilpailun voittaneeseen ehdotukseen, nimimerkki "Arlechino", jossa kulttuurirakennus puistossa -teema köynnöksiä valuvine muurirakenteineen on jo vahvasti esillä. Rakennushistoriallisessa selvityksessä todetaan: "Yleisilme oli Frank Lloyd Wrightin arkkitehtuurinäkemys ja maisema-arkkitehtuurin modernismin inspiroima. Tavoitteen oli nurmikolta kohoava rakennus, joka sijoittuu puistopuiden lomaan muodostaen vaakalinjoineen kontrastin puiden runkojen vertikaaleille." (Lähde: Rakennushistoriallinen selvitys)

Rakennus sijoittuu Kallion kaupunginosaan, 1800-luvun lopulla muotoutuneen Eläintarhan huvila-alueen itäosaan. Sijointi liittyy 1950-luvun keskustasuunnitelmaan, jossa Töölön- ja Eläintarhanlahtien rannat on osoitettu kulttuuri- ja julkisen rakentamisen alueiksi.

Suunnitelman ympäristöön liittyvistä arkkitehtonisista ominaispiirteistä todetaan rakennussuojelun periaatteissa seuraavaa: "Rakennussuunnitelman kaupun-

kikuvallisena lähtökohtana on tilavuudeltaan suuren rakennusmassan sijoittaminen tontille siten, että alueen puistomainen ilme säilyy. Rakennusmassa on painettu rakennuspaikan pohjoisrinnettä vasten, osittain kallioirinteeseen upotettuna. Eläintarhan lahdelle ja puistoalueelle kaupunginteatteri näyttäytyy näyttämötornia lukuun ottamatta rinteeseen suuntaisesti porrastavana ja kolmikerroksisena; Ensilinjan puolelle matalampana – pääosin yksikerroksisena.

Horisontaalisen rakennusmassan yllä kohoava taitteinen näyttämötorni korostaa julkisen rakennuksen instituutionaalista ilmettä. Suuren näyttämön lämpötila sulautuu ripustetun lasijulkisivun välityksellä polveilevaan puistoalueeseen, jonka pinnanmuotoja porrastettu lämpötila noudattaa. Huolto- ja henkilökuntayhteydet on toteutettu hienovaraisesti Ensilinjan puolelle ja puistoalueen reunalle. Alkuperäisen pihasuunnitelman lähtökohtana on ollut säilytettävä puusto.

"Sisätilojen jäsentely jatkaa Eläintarhanlahdelta pitkin kivimuurin vierustaa pääsisäänkäynnille johtavaa arkkitehtonista montaaia." (Lähde: Rakennussuojeluperiaatteet A-konsultit 2013)

Piha- ja puistosuunnitelmat

Kaupunginteatterin pihasuunnittelusta vastasi puutarha-arkkitehti Auli Hietakangas Helsingin kaupungin rakennusvirastosta (KHR ViO).

Suunnitelmien keskeisenä kaupunkikuvallisena tavoitteena oli piha-alueiden ja ympäröivän puiston liittäminen saumattomaksi osaksi rakennuksen arkkitehtonista kokonaisuutta.

Pihat ja puisto perustettiin entisen huvila-asutuksen alueelle. Huviloiden pihapiirin puusto kartoitettiin ja säilytettäviä puita hyödynnettiin suunnittelussa. Säilytettävä puusto oli lajeiltaan monipuolista ja lehtipuuvaltaista: poppeleita, lehmuksia, koivuja, leppiä ja paljon vaahteraa. Vaahteroista muodostuikin selkeä teema; taimisuunnitelmaan sisältyi 67 kpl uusia vaahteran taimia vapaamuotoisesti istutettuna säilytettävää puustoa täydentämään. Tosin niiden istuttamisesta ei ole mitään viitteitä ilmakuvatarkastelun perusteella. Lisäksi nykyinen määrä vaahteroita vastaa aika hyvin puustokartoituksen säilytettäviä puita.

Muita istutettavia puulajeja olivat purppuraomenapuut ja hapankirsikat, joita oli sijoitettu koristeistutusten yhteyteen.

Arkkitehdin asemapiirroksat ja terassimuorisommitelmat loivat puitteet uusille koristeistutuksille. Uusia istutuksia ryhmiteltiin jäsentämään sisäntuloalueita ja sommiteltiin terassimuurien varaan. Alkuperäisen taimisuunnitelman kasvilajit on esitetty erillisessä liitteessä (Liite 1).

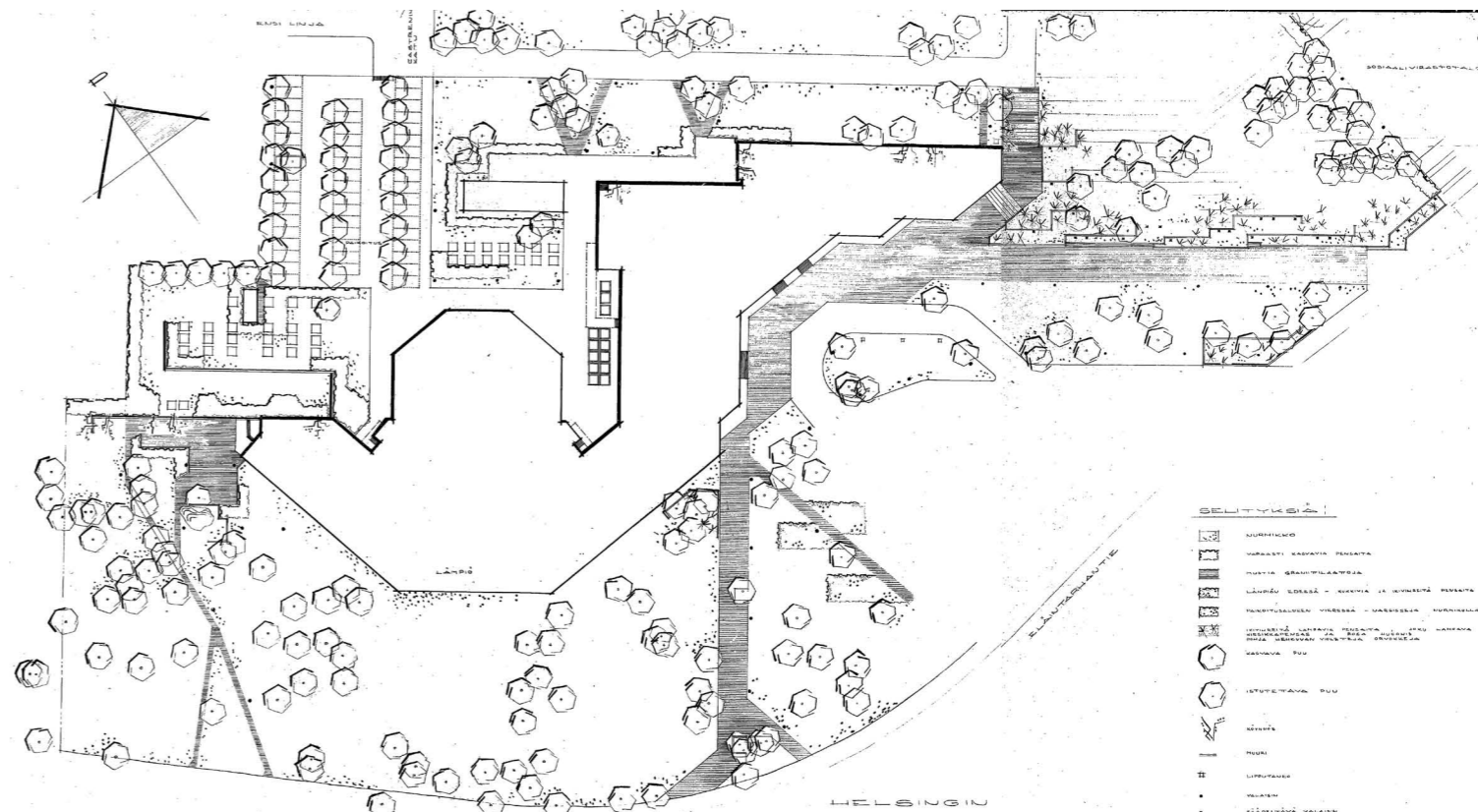
Alkuperäiseen taimisuunnitelmaan sisältyi lisäksi aiheita, joita ei ollut asemapiirroksissa ja niitä ei myöskään koskaan toteutettu. Näitä aiheita olivat esimerkiksi lämpion edustan kaariaiheet, pysäköintialueen länsipuoliseen toteuttamattomaan viestikäytävään liittyneet narsissisommitelmat.

Myöhemmän vaiheen suunnitelmia on löytenyt joitakin. Niitä ovat terassimuureihin liittyvä istutuspiirustus istutettavine taimilajeineen vuodelta 1967, Abies concolor -ryhmän (harmaapihdat) istutussuunnitelma vuodelta 1973 ja Mielenenterveyden puun ja istumakiven sijoittaminen Teatteripuistoon vuodelta 1997.

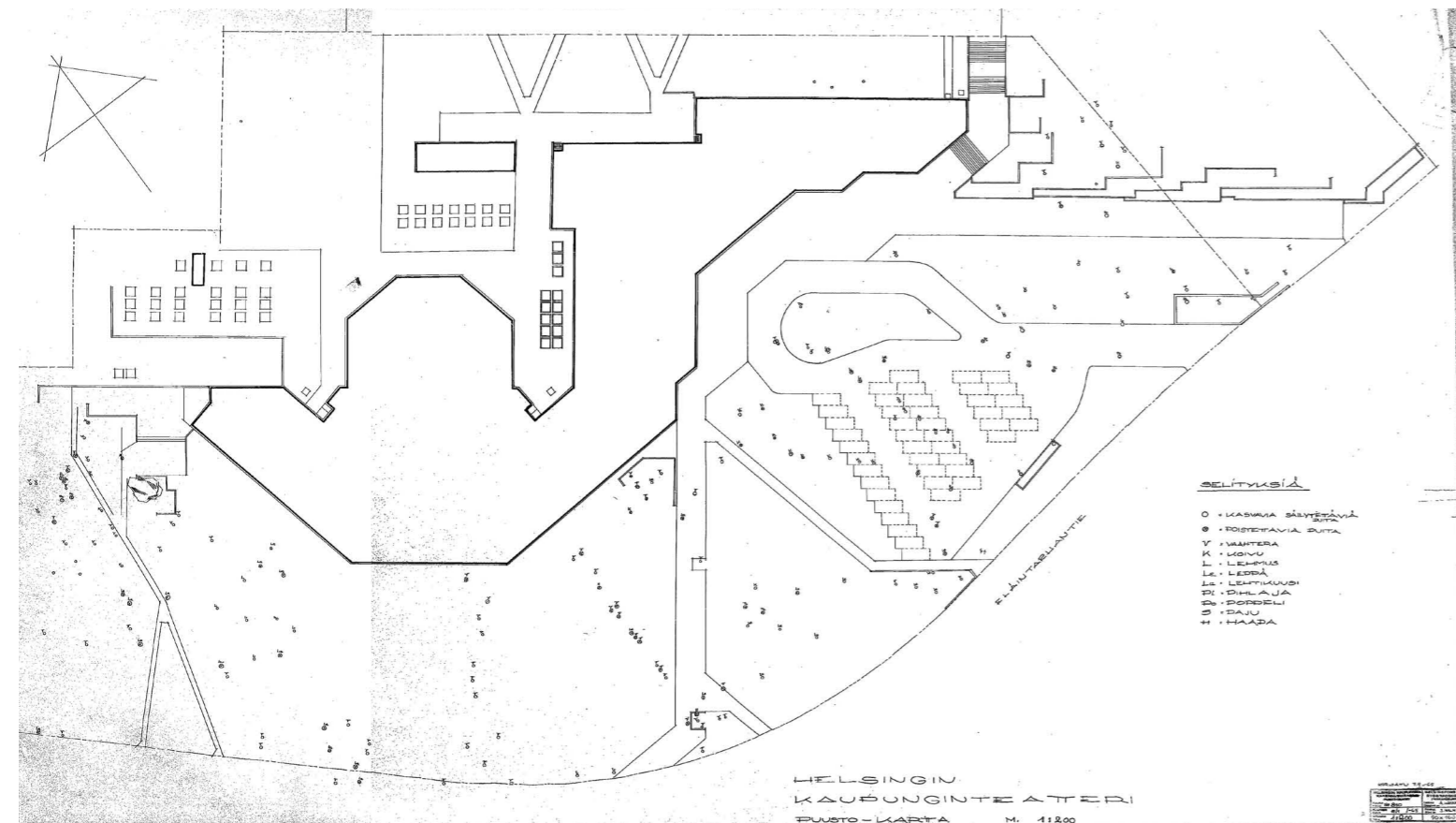
Keskeistä sisäntulokäytävää reunustavalle muurirakenteelle oli tehty tarkennettu istutussuunnitelma vuonna 1967 eli kaksi vuotta alkuperäistä suunnitelmaa myöhemmin. Kasvilajit on esitetty erillisessä liitteessä. (Liite 1).

Suunnitelma eroaa alkuperäisestä vähäisin osin. Joitakin nurmipinnalle esitettyjä ryhmiä on jätetty pois ja toisaalta joitakin taimimääriä on lisätty. Alkuperäisen taimiluettelon toinen kärhölaji on jätetty pois eikä pensaiden ja köynnösten istutusalueille esitettyjä tuhansien punakeltaisten tarhasarviorvokkien istutuksia enää mainita.

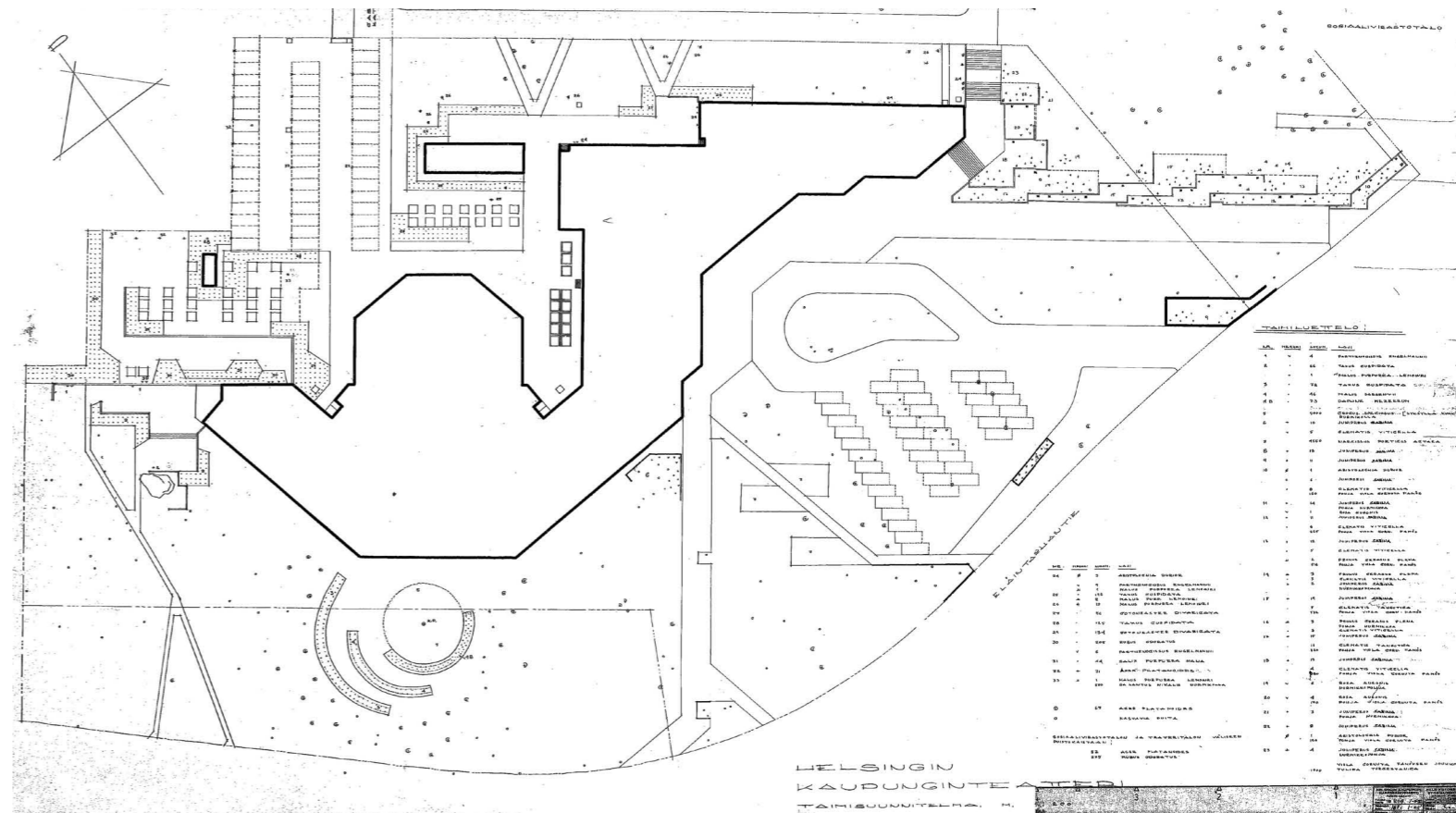
Suunnitelman nimiössä on mainittu vain piirtäjä: K. Paananen. Merkinnät ovat samoja, kuin Hietakankaan alkuperäisessä suunnitelmassa. Suunnitelma vaikuttaa päivityspiirustukselta toteutusta varten.

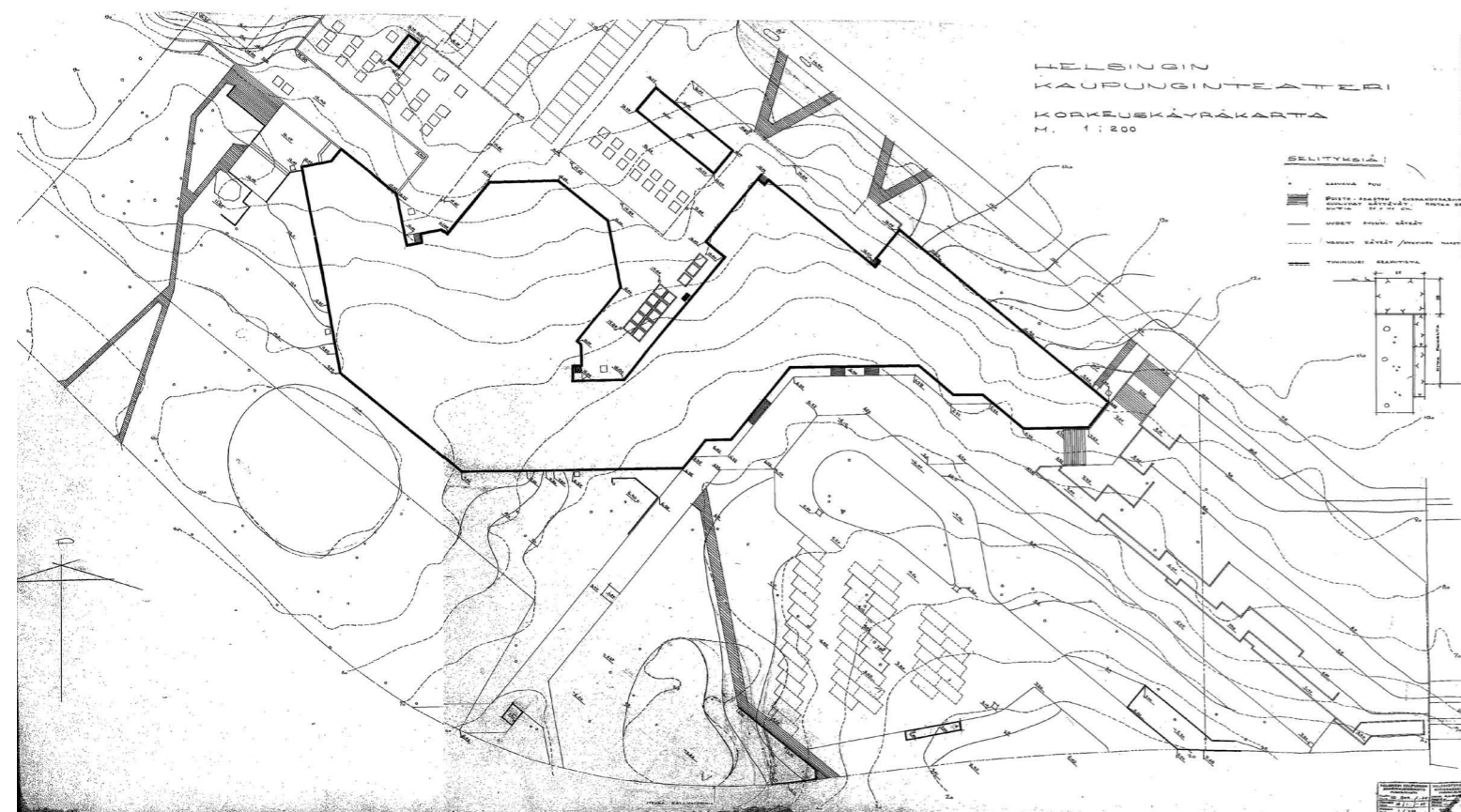
Pihasuunnitelma 1/200 selityksineen 15.1.1965, Auli Hietakangas. HKR PUO 806-65.

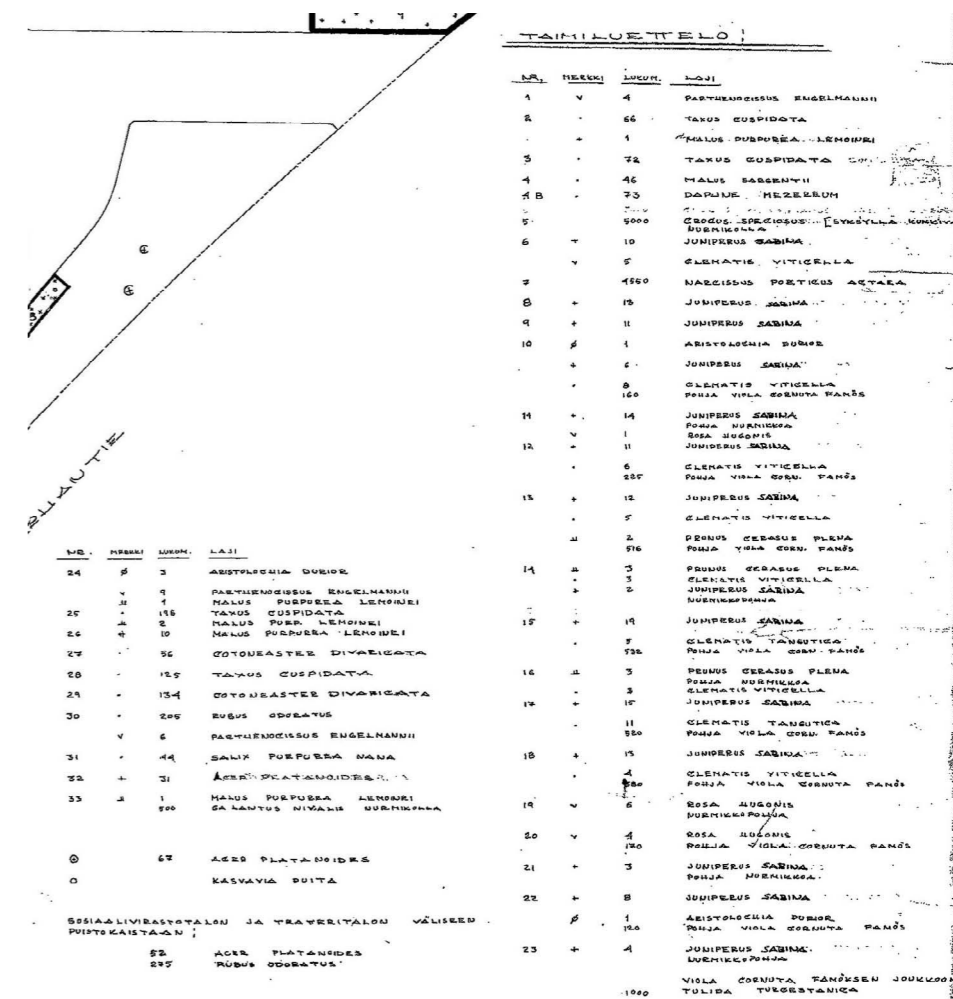
Puustokartta 1/200 selityksineen, 19.1.1965, korjattu 7.5.1965, Auli Hietakangas. HKR

Taimisuunnitelma (istutussuunnitelma) 1/200 ja taimiluettelot istutusalueittain 18.1.1965, Auli Hietakangas. HKR PUO 808-65.

Korkeuskäyräkartta 1/200 selityksineen ja tukimuurin leikkaus, 10.1.1965, Auli Hietakangas. HKR PUO 809-65.

Taimisuunnitelma (istutussuunnitelma) taimiluettelo suurennos

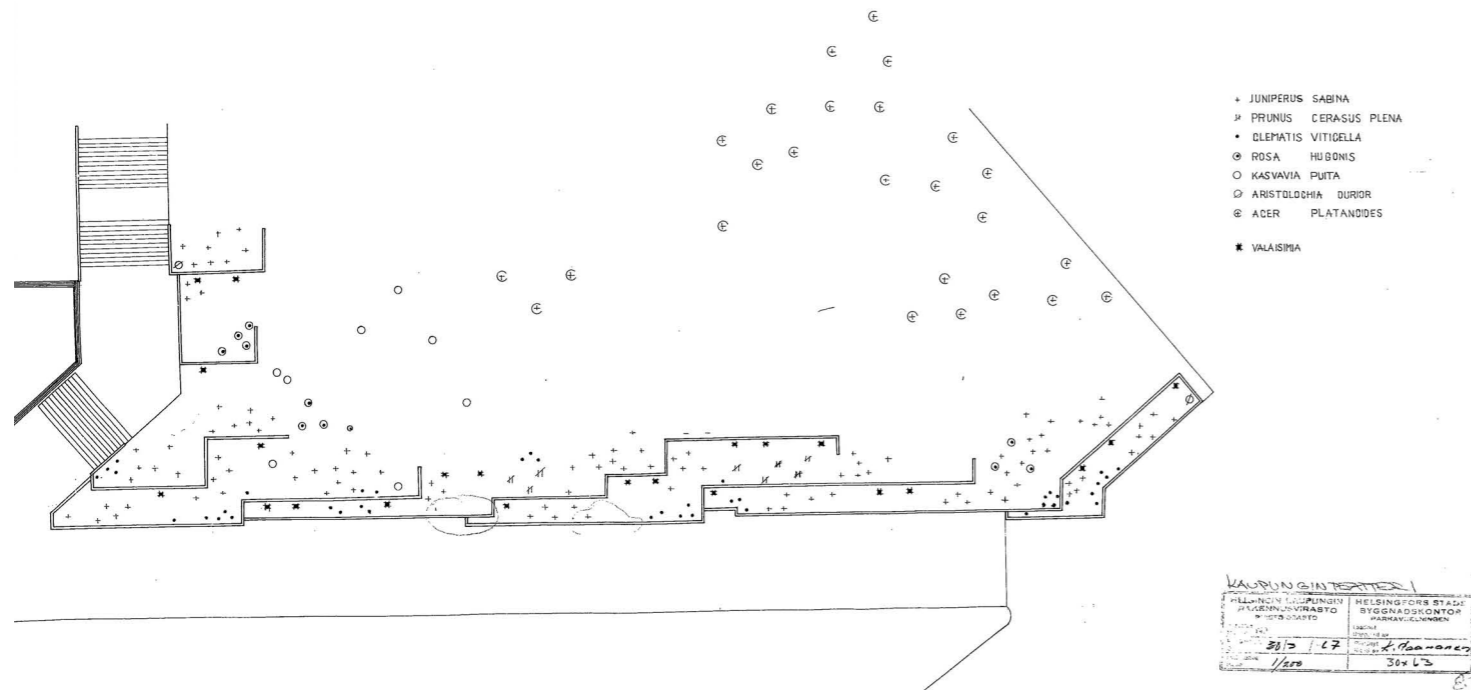
Terassimuuri-istutukset:

Alkuperäisessä taimisuunnitelmassa oli kolme lajia köynnöksiä; kiinankeltakärhö, tarhaviiniköynnös ja piippuköynnös, rohtokatajaa, kiinankeltaruusua ja pieni ryhmä kirsikkapuita, kerrottukukkainen hapankirsikkalajike 'Plena'.

Osa istutuksista oli nurmipohjalla, mutta köynnösten pohjalle oli esitetty punaviolettia sarvirovokkia, lajike 'Famös' ja niiden joukkoon vielä lisäksi kääpiötulppaaneja (villitulppaani).

Yhteenvetona voi todeta että vaikka tyyli oli 60-luvulle tyypillinen, niin Auli Hietakankaan suunnitelma oli lajivalinnoiltaan omaleimainen ja väriteoriaan perustuva värimaailma suorastaan loisteliaan voimakas.

Toteutusta varten laaditussa istutussuunnitelmasta oli orvokit ja tulppaanit jätetty pois, samaten kiinankeltakärhöt. Piippuköynnöksiä oli vain kaksi kappaletta, yksi muuriaiheen kummassakin päässä. Tilalle oli tullut kasvualueille sijoitetut valaisimet, joiden laadusta ja toteutuksesta ei ole tietoa.

Terassimuureihin liittyvä istutuspiirustus vuodelta 1967. PUO Vihreä Sarja istutus, 30.3.1967. Piirt. K. Paananen

Yläpysäköintialueen viereiset istutusaltat:

Alkuperäisessä suunnitelmassa ei ollut istutusaltaita, mutta jotakin varhaisessa vaiheessa rakennettujen altaiden kasvillisuudesta on pääteltävissä mm. säilyneiden koristeomenapuiden perusteella. Istutusaltaiden alueelle oli esitetty 5 kpl purppuraomenapuita 'Lemoinei', joista kaksi on edelleen jäljellä. Pensaat olivat japaninmarjakuusta. Ne eivät kovin hyvin allasistutukseen sovi, eikä altaiden muusta alkuperäisestä kasvillisuudesta ole tietoa.

Yläpihan kansialueet:

Kansialueille oli esitetty tuoksuvatukkaa, kääpiöpunapajua ja lamoavakasvuista tuhkapensasta (Cotoneaster divaricata, harotuhkapensas)

Läntinen alapiha:

Portaikkojen ja muurin viereen oli esitetty japaninmarjakuusta ja imukärhivilliiniä.

Eläintarhantien puoleisia näkymiä nykyisin hallitsevat

harmaapihdat on istutettu muutamia vuosia teatterin valmistumisajankohtaa myöhemmin. Rakennusviraston arkistosta löytyy Harald Carstensenin suunnitelma Abies concolor -ryhmä vuodelta 1973 (VIO 2388). Carstensen toimi alueen piiripuutarhurina ja istutukset on tehty erillisenä toimenpiteenä, joka ei liittynyt alkuperäisiin suunnitelmiin.

Mielenterveydenpuun suunnitelmaan sisältyi yksi istutettava puu Quercus robur, tammi ja Mielenterveysseuran valitsema ja HKR:n Kyläsaaren varikolle varastoima istumakivi. Ne sijoitettiin teatterin länsipuolelle syntyneiden polkujen kulmaan. Kivi ympäröitiin kenttäkiveyksellä. Suunnitelma on toteutettu ja säilynyt hyvin. Samaan suunnitelmaan sisältyy polkujen rakentaminen 1,5 metriä leveiksi kivituhkapintaisiksi käytäviksi. Ilmakuivatarkastelun mukaan länsipuolen polusto syntyi alun perin läpikulkijoiden aikaansaamina 'kinttupolkuina', jotka myöhemmin rakennettiin kivituhkapintaisiksi puistokäytäviksi. Niitä ilmeisesti toteutettiin vaiheittain, sillä teatterirakennuksen seinän viertä seuraava käytävä on tässä suunnitelmassa mainittu olevaksi käytäväksi.

Pysäköintialueet

Etupihan pysäköintialueen alkuperäinen suunnitelma ajoyhteyksineen on esitetty arkkitehdin asemapiirustuksessa. Sitä on arkkitehdin toimesta muutettu pian rakennusvaiheen jälkeen ulkoalueiden muutossuunnitelmassa.

Alun perin toteutettu pysäköintimalli oli rakennuksen koordinaatiston mukaan suunnattu viistopysäköintialue. Erikoisena piirteenä oli suunnitelmassa säilytetyt puut joita oli jätetty pysäköintiruutuihin. Ne näkyvät valmistumisajan ilmakuviissa, mutta poistuneet aika pian myöhemmistä kuvista. Ajoyhteydet Eläintarhantielle olivat alun perin vain Pysäköintialueen etelälaidasta. Muutossuunnitelmassa on lisätty länsisuuntaan menevä ulosajoyhteys graniittikivetyyn kulkuväylän viereen.

Nykyinen pysäköintimalli keskellä olevine istutuskolmioineen on myöhempää perua.

Yläpihan pysäköintialue on myös esitetty arkkitehdin asemapiirustuksessa ja toteutettu alkuperäisen suunnitelman mukaan. Osa alkuperäisistä pysäköintialueista jäi teatterilaajennuksen alle. Nykyinen pysäköintialue on suljettu puomilla ja varattu teatterin henkilökunnan käyttöön.

Teatterilaajennuksen eteen tulleet uudet pysäköintipaikat on toteutettu arkkitehdin pihasuunnitelman mukaan. Samassa yhteydessä on nykyisen pysäköintialueen kampajärjestelyä muutettu. Etupihan pysäköinti on edelleen esitetty viistopysäköintinä.

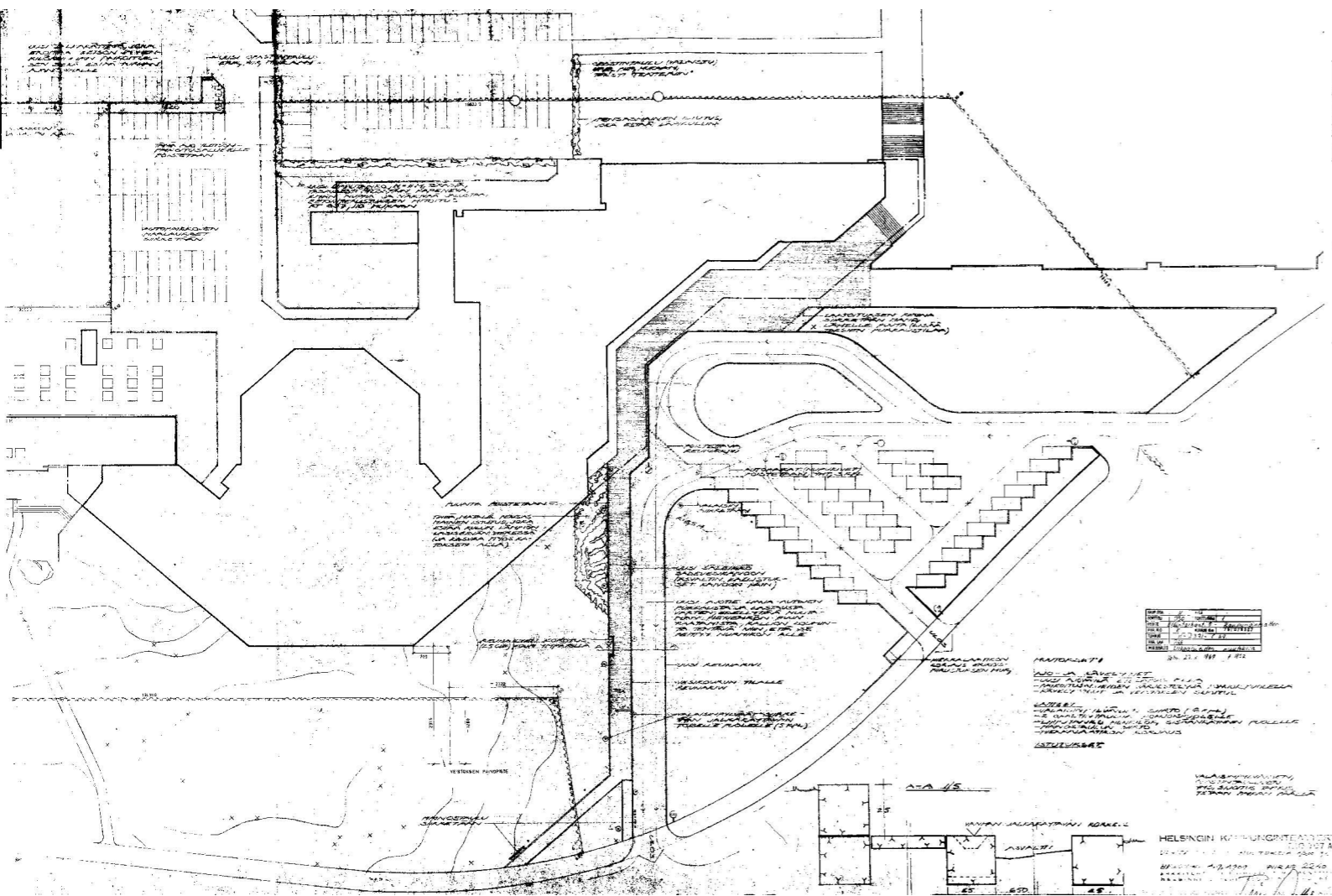
Alkuperäinen viistopysäköintialue. Kuvassa näkyvät graniittireunakivet ja pysäköintiruutujen nupukiviraidat. Keskellä pysäköintialuetta säilytetyt puut näkyvät varjoina. Valok. Volker von Bonin 1988.

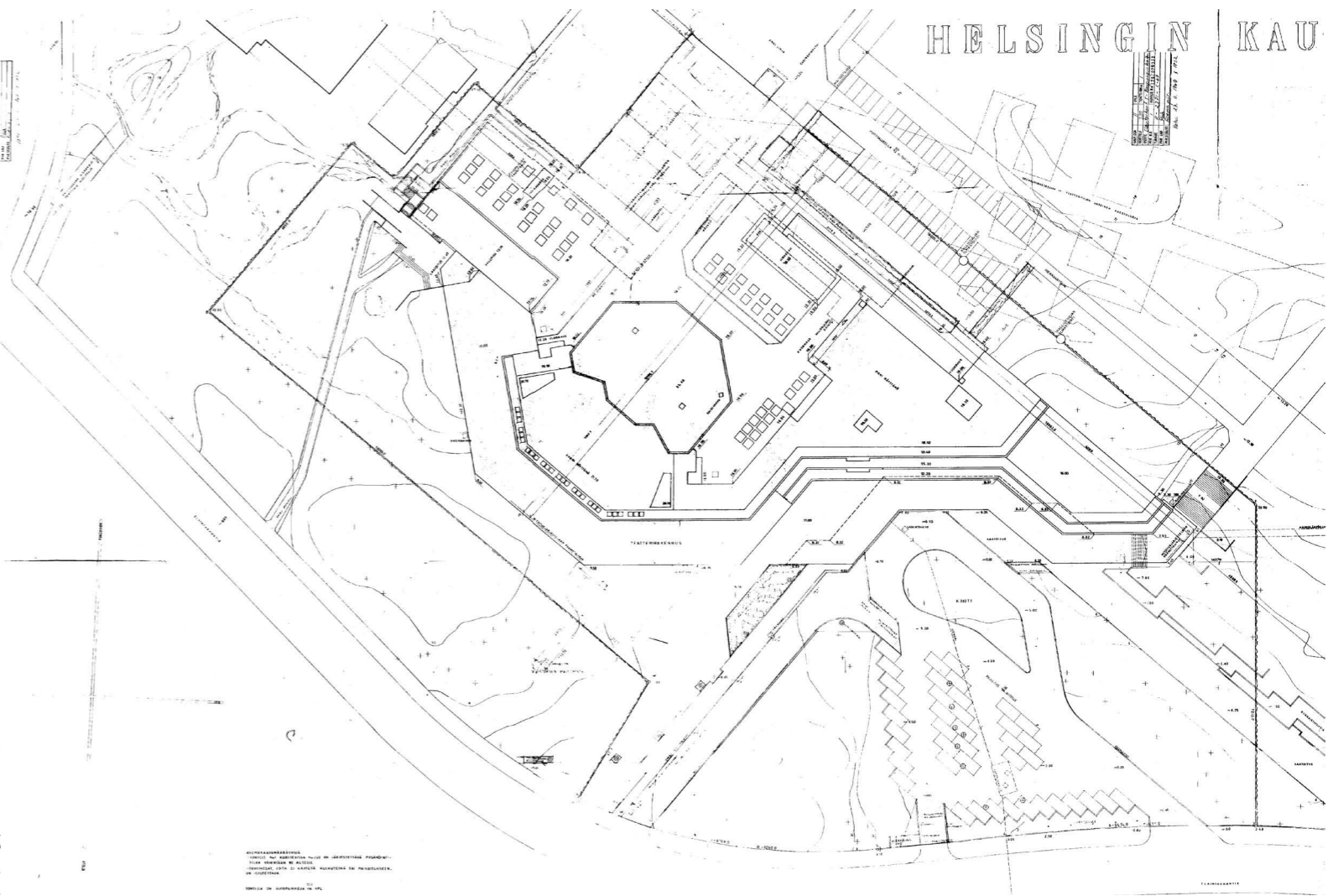
Muutama vuosi valmistumisen jälkeen otetut ilmakuvat. Kuvissa näkyvät hyvin toteutetut piha-alueet, muurit ja käytävät ja pysäköintialueiden viistopysäköinti säilytettynä puineen ja nurmikivipinta yläpihalla. Valok. SKY-FOTO Möller 1972

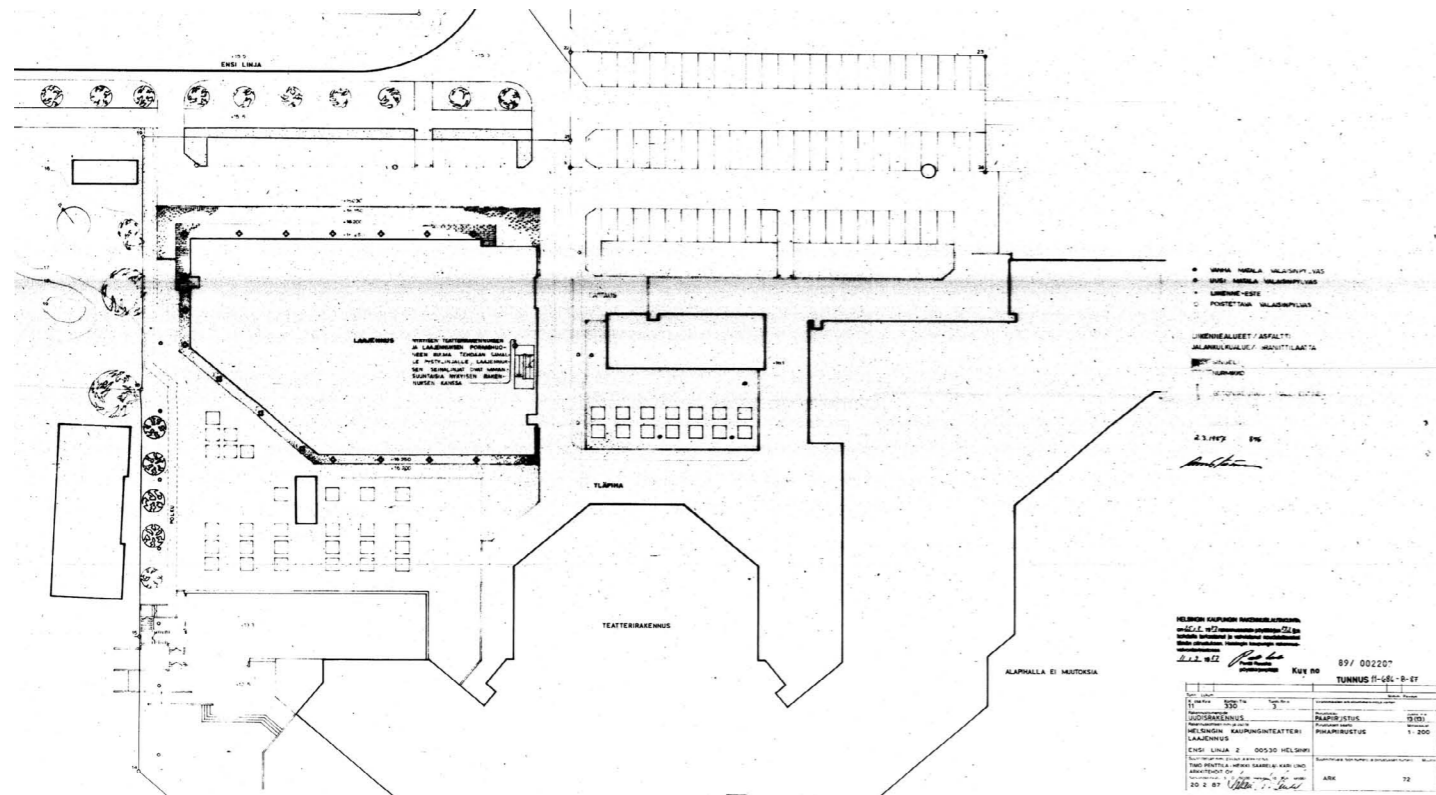
Valok. SKY-FOTO Möller 1972

Ulkoalueiden muutoksia 1/200, Piir No 2240, 10.10.1969, Arkkitehtuuritoimisto Timo Penttilä

Asemapiirros 1/200, pääpiirustus Nro 300, 8.8.1969, Arkkitehtuuritoimisto Timo Penttilä

Helsingin Kaupunginteatterin laajennus, pihapiirustus 1:200, pääpiirustus 13(13) ARK 72, 20.2.1987, Timo Penttilä – Heikki Saarela – Kari Lind Arkkitehtit Oy

Ilmakuva vuodelta 2012

NYKYTILANNE

Kaavatilanne

Voimassa oleva asemakaava nro 9203, vahvistettu 16.12.1986.

Alue on asemakaavoitettu nykyiseen käyttötarkoitukseensa kulttuuritoimintaa palvelevien rakennusten korttelialueeksi alun perin vuonna 1954 laaditussa keskustasuunnitelmassa. Samaten yleiskaavassa se on merkitty hallinnon ja julkisten palveluiden alueeksi, joka on kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittävä alue ja jota kehitetään siten, että alueen arvot ja ominaisuudet säilyvät.

Ympärivät alueet ovat puistoa. Puistoalue ja teatterirakennus ympäristöineen muodostavat saumattoman ja yhtenäisenä alueena hoidetun kokonaisuuden.

Suojelustatus

Kaupunginteatteria ja sen ympäristöä ei ole virallisesti suojeltu.

Teatterirakennus ympäröivine puistoalueineen on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö. Alue kuuluu Museoviraston RKY 2009 -kohdeluetteloon osana Finlandiatalo, Kaupunginteatteri ja Kulttuuritalo -kokonaisuutta. Lisäksi itse teatteri rakennus kuuluu DOCOMOMO:n modernin arkkitehtuurin merkkiteosten valikoimaan.

Tehdyt selvitykset ja suunnitelmat

Kaupunginteatterin peruskorjauksen hankesuunnittelua ja asemakaavamuutosta varten on teetetty seuraavia selvityksiä, joissa on myös ympäristöä koskevia kohtia.

Rakennushistoriallinen selvitys, (Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy, 2013)

Rakennussuojeluperiaatteet (Arkkitehtitoimisto A-konsultit Oy, 2013)

Esteettömyyskartoitus (Avaava Oy, 2012)

Hankesuunnitelma, peruskorjausluonnos rakennus- ja pihapiirustukset (A-Konsultit Oy, 2013)

Rakennushistoriallisessa selvityksessä on kohdassa Pihasuunnittelu todettu piha-alueiden merkitys osana kokonaisuutta ja esitelty Auli Hietakankaan alkuperäiset pihasuunnitelmat ja taimisuunnitelmat.

Rakennussuojeluperiaatteet koskevat pääosin itse rakennusta, mutta piha-alueista on kuitenkin mainittu seuraavaa: "Ulkoalueiden restauroinnissa ja peruskorjauksessa pääpaino on vaurioituneiden rakennusosien ennallistamisessa ja taloteknisten järjestelmien uusimisesta aiheutuvien piha- ja rakenneavausten palauttamisessa. Istutuksia huolletaan ja uusitaan alkuperäisen pihasuunnitelman mukaisesti.

Saattoliikenne-, pysäköinti- ja polkupyöräjäjärjestelyjen mahdolliset muutokset sekä uudet rakenteet suunnitellaan siten, että ne sulautuvat luontevaksi osaksi alkuperäistä ulkoarkkitehtuuria ja maisemasuunnitelmaa, eivätkä miltään osin peitä näkymiä tai muuta rakennuksen arkkitehtonista konseptia"

Lisäksi on todettu tarvetta parantaa valaistusta ja pysäköinti- sekä pyöräsäilytysjärjestelyjä.

Esteettömyyskartoituksessa on seikkaperäisesti käsitelty piha-alueita, sisäänkäyntejä ja pysäköintiä koskevat puutteet.

Hankesuunnitelman pihapiirustuksessa on esitetty toimenpiteitä piha-alueiden kunnostamiseksi. Kokonaisuuteen oleellisesti liittyvistä puistoalueista on suunnittelualueen rajaukseen sisällytetty vain lähinnä rakenteellisia osia sisältävät kohdat.

Ympäristön nykytila ja säilyneisyys

Kaupunginteatterin ympäristöön kaupunkirakenteessa ei ole tullut oleellisia muutoksia teatterin valmistumisen jälkeen. Viereisen virastotalon siipeä on korotettu ja Tokoinrannan palaneen ravintolan tilalle on rakennettu uusi. Kaupunginteatterin aluetta ympäröivät puistot, Tokoinranta etelässä, Linnunlaulu lännessä ja Ilolanpuisto pohjoisessa ovat edelleen olemassa, tosin entistä huomattavasti vehreämpinä istutetun puuston vartuttua täysikokoiseksi. Teatterin edustan puisto on nimetty Tarja Halosen puistoksi.

Teatterin lähiympäristössä alueet ovat pääosin alkuperäisessä asussaan. Joitakin muutoksia on tehty, mutta niitä on selvitetty tarkemmin seuraavassa kappaleessa.

Alkuperäisen suunnitelman mukaan toteutetut ja hyvin säilyneet graniittimuurit sisääntulokäytävän vieressä. Nykyiset istutukset eivät vastaa alkuperäistä lajistoa.

Valokuva vuodelta 1988. Muuri-istutukset eivät ole kovin kukoisrtavat. Teatterin edessä edelleen olevaa poppelia on leikattu voimakkaasti. Kuvassa näkyy yksi myöhemmin istutetuista harmaapihdoista taimena. Valok. Volker von Bonin 1988

Suunnitelmien toteutuminen ja säilyminen

Rakenteet ja polusto

Alkuperäisten suunnitelmien polustoa ei kaikilta osin toteutettu. Parhaiten toteutuneita ja säilyneitä osia ovat graniittirakenteet; muurit, portaitkot, kivetetyt käytävät ja reunakivet.

Osa nykyisistä hiekkakäytävistä on myöhäisempää tekoa eivätkä ne kuuluneet alkuperäiseen suunnitelmaan. Näitä ovat lämpiön edustalle aluksi spontaanisti syntyneet rakennuksen seinustaa kiertävä ja puistossa ristikkein kulkevat polut, jotka myöhemmin on 'virallistettu' ja rakennettu hiekkapintaisiksi.

Timo Penttilän ulkoalueiden muutospiirustuksesta vuodelta 1969 ilmenee, että läpikulkua lämpiön edustalla on yritetty estää aitaamalla. Suunnitelmassa aita esitetään poistettavaksi ja tilalle esitetty matalaa pensasmaista istutusta kulkua estämään.

Uusia, virallistamattomia spontaaneja oikopolkuja on syntynyt länsipuolella Eläintarhantien reunaan suojatien kohdalle ja itäpuolella teatterin päätyportaitkon viereen.

Kasvillisuus

Alkuperäisen taimisuunnitelman kasvillisuudesta on jäljellä vain muutamia yksittäisiä pensaita ja koristepuita. Täyttä varmuutta ei ole saatu kuinka suurelta osin istutussuunnitelmaa toteutettiin. Ilmakuvien ja valokuvien perusteella voi kuitenkin arvioida, että alkuperäiset istutukset kohdistuivat lähinnä sisääntulon graniittimuurin ja yläpuolelman istutuksiin. Siitä miten tarkkaan suunniteltua lajistoa noudatettiin ei kuitenkaan ole tietoa.

Suunnitelman huomionarvoisin jäljellä oleva piirre on puistomaisten osien nurmikoilla kasvavat vaahterat. Niistä suurin osa on alun perin säilytettyjä puita ja siten jäänteitä aiemman huvila-asutuksen pihapiireistä. Ilmakuvatarkastelussa ei löydy viitteitä laajoista vaahterai-
stutuksista, joita suunnitelman mukaan piti istuttaa 67 kpl.

Nykyistä teatterin edustan maisemakuvaa hallitsevat kookkaat lehtipuut (mustapoppeli, tervaleppä, lehmukset, vaahterat) ovat sisältyneet alkuperäisen suunnitelman säilytettäviin puihin. Sen sijaan harmaapihat eivät ole kuuluneet istutettavien tai säilytettävien puiden luetteloon. Sama koskee lähempänä Eläintarhantietä sijaitsevia tammia.

Ilmakuvista ja valokuvista näkyy, että pihat on istutettu melko varhaisessa vaiheessa, mutta ei kuitenkaan alunperin. Niistä on löytynyt suunnitelma vuodelta 1973 ja ne näkyvät v. 1976 ilmakuvassa. Niiden kunto on huono ja niiden uusimiseen otetaan tarkemmin kantaa kehittämissperiaatteiden yhteydessä.

Alkuperäinen yksityiskohta, jonka palauttaminen kiinteistöjen nykyisten huoltokäytäntöjen - ja autopaikkatarpeiden - puolesta on mahdotonta, on edustan pysäköintialueen säilytetyt puut. Alkuperäisessä suunnitelmassa on pysäköintiruutujen lomassa säilytettäviä puita, nimikseen poppeleita ja leppiä, pari koivua. Ne näkyvät vielä vuoden 1976 ilmakuvassa, mutta vuonna 1988

puut ovat kuitenkin kadonneet vaikka pysäköintialueen alkuperäinen viistoruutumalli on vielä jäljellä.

Merkittävä alkuperäiseen suunnitelmaan sisällytynyt ja hyvin tarkkaan suunnitelman mukaan toteutettu aihe on sisääntulokäytävän viereinen musta graniittimuuri. Muurinpäällisistutuksista on myös yksityiskohtainen suunnitelma olemassa, mutta tarkkaa tietoa ei ole löytynyt missä määrin alkuperäinen suunnitelma toteutettiin. Ilmakuvista ja valokuvista löytyy viitteitä siitä, että suunnitelmaa oli alunperinkin hieman muutettu ja vuosien mittaan uusittu alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen. Nykyinen muurinpäällislajisto ei vastaa alkuperäistä lajistoa enää lainkaan. Haastattelussa on tullut esille mahdollisia syitä; heikko kestävyys, lyhytikäisyys tai muu soveltumattomuus olosuhteisiin. Lisäksi on tullut nykyinen kaniongelma.

Muita kokonaan toteuttamattomia osia on lämpiön edustan kaariaiheet, jotka näkyvätkin vain alkuperäisessä taimisuunnitelmassa. Myöskään yläpuolelman puiston puoleisia nurmialueita istutettavine vaahteroineen ja viistokäytävineen ei toteutettu. Sen sijaan paikalle rakennettiin ilmeisesti saman tien pysäköintialue lähes nykyisessä laajuudessaan.

Valaistus

Alkuperäisestä pihavalaisuksesta löytyy viitteitä arkkitehdin asemapiirroksista ja istutussuunnitelmista.

Asemapiirrokseseen on merkitty 5 kpl pylväisvalaisimia läntisen ajoyhteyden jalkakäytävän viereen ja 2 kpl Eläintarhantielle johtavan viistokäytävän varrella. Ne sijaitsevat nykyisten valaisinten paikoilla.

Valokuvissa vuodelta 1971 ja 1980 näkyvä valaisinmalli on ollut Idmanin Tapiola -valaisin. Valaisinpylväs on ollut siro ja väriltään tumma.

Graniittimuurin päällisistutusten suunnitelmaan on merkitty 22 kpl valaisimia istutusalueille. Kysymyksessä on ilmeisesti pollareita tai muita pienikokoisia maavalaisimia. Niiden toteutuksesta ei kuitenkaan löydy jälkeäkään paikanpäältä eikä vanhoista valokuvista.

Lämpöön edustan istutuksia ja viistokäytävää ei alunperin toteutettu. Edustalla on nykyäänkin kalliota. Valok. Folker von Bonin 1988.

KULTTUURIHISTORIALLISET JA MAISEMA-ARKKITEHTONISET ARVOT JA OMINAISPIIRTEET

Teatterin rakentaminen Kallioon, sen aikaiseen työläiskaupunginosaan ja rakennusta ympäröivän puiston liittäminen osaksi puutarhataiteellista sommitelmaa ja saumaton liittäminen julkisiin puistoalueisiin muodostavat merkittävän kulttuurihistoriallinen kokonaisuuden.

Arkkitehtoninen ja maisema-arkkitehtoninen kokonaistaideteos

Timo Penttilän arkkitehtisuunnitelman vahvat kaupunkikuvalliset tavoitteet joihin ympäristö liittyy saumattomana kokonaisuutena näkyvät myös piha- ja puistoaluiden suunnittelussa kiinteästi arkkitehtuuriin liittyvinä maisema-arkkitehtonisina aiheina.

Arkkitehdin tavoittelema yleisilme oli Frank Lloyd Wrightin arkkitehtuurinäkemys ja maisema-arkkitehtuurin modernismin inspiroima nurmikolta kohoava rakennus, joka sijoittuu puistopuiden lomaan muodostaen vaakalinjoineen kontrastin puiden runkojen pystyaiheille. Ympäristöä pyrittiin liittämään saumattomaksi osaksi arkkitehtonista kokonaisuutta.

Arkkitehtonisen kokonaistaideteoksen luonne näkyy myös sisätilojen jäsentelyn jatkumisena Eläintarhanlahdella pääsisäänkäynnille johtavana arkkitehtonisena montaa ja rakennuksen julkisivuja jatkavina graniittimuureina.

Esimerkki yhtenäisen suunnan käytöstä sommitelmassa; graniittikiveyksen ladontasuunta noudattaa rakennuksen koordinaatistoa.

Lämpöistä avautuvat näkymät puistoon ja Eläintarhanlahdelle ovat merkittävä osa rakennuksen ja puiston muodostamaa kokonaistaideteosta.

Kokonaisvaltainen suunnitteluote jatkuu ulkotilojen korkealuokkaisina materiaaleina ja detaloituina yksityiskohtina; mm. graniittikiveyksen ja alkuperäisten vinopysäköintiruutujen yhtenäinen suuntaus.

Kaupunginteatterin pihasuunnittelusta vastasi puutarha-arkkitehti Auli Hietakangas Helsingin kaupungin rakennusvirastosta.

Puistoksi muutettavan entisen huvila-asutuksen puustoa hyödynnettiin suunnittelussa. Lähtökohtana olivat olevan puuston kartoitus. Arkkitehdin asemapiirroksat ja graniittiset terassimuurisuunnitelmat loivat puitteet uusille istutuksille.

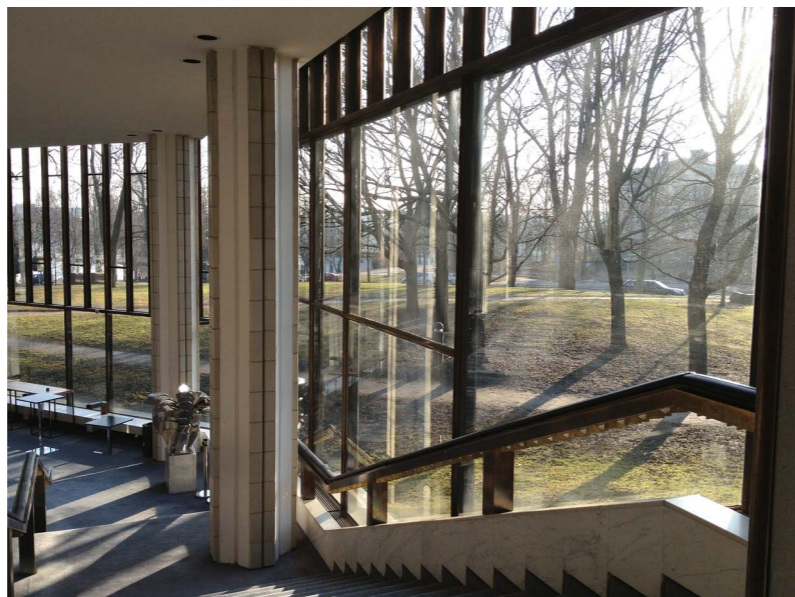
Puutarhataiteellinen arvokohde

Kaupunginteatterin ympäristöstä on olemassa Auli Hietakankaan rakennusvirastossa laatima alkuperäinen puistosuunnitelma ja taimisuunnitelma.

Alkuperäisessä suunnitelmassa istutuksia ryhmiteltiin jäsentämään sisääntuloalueita ja sommiteltiin terassimuurien varaan. Suunnitelmaan kuului myös laajat vaahteraistutukset säilytettävien vaahteroiden ja muiden lehtipuiden lisäksi. Vaahteraistutuksia ei kuitenkaan toteutettu, eikä montaa muutakaan osaa suunnitelmasta.

Tärkein toteutunut piirre on nurmipinnalla väljästi kasvavat vaahterat ja graniittimuurien koristeistutukset. Huolimatta toteutuneiden osien vähäisyydestä teatterin piha- ja puistoalue on puutarhahistoriallisesti arvokas.

Itse suunnitelmalla on oma puutarhahistoriallinen arvonsa. Se on tyyliltään 60-lukua, mutta se on myös hieno esimerkki Auli Hietakankaalle tyypillisestä taitavasta sommitelusta ja väriteoriaan perustuvasta värien käytöstä, joka omana aikanaan oli hyvin edistyksellistä ja myös osoitus suunnittelijan aikaa seuraavasta ammattitaidosta.

SUOJELUPERIAATTEET

Suojeluperiaatteissa noudatetaan Rakennettu kulttuuriympäristö - asemakaavan suojelumääräysten laatimisen periaatteet -julkaisun ohjeita:

”Kaikkein arvokkaimmissa kohteissa muutostöistä on pyydettävä kaupunginmuseon /Museoviraston lausunto.

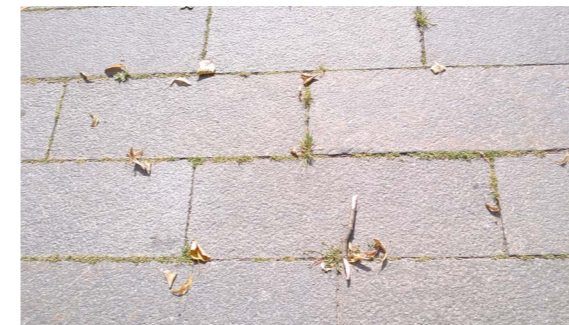
Mikäli alueella on tehty alueen arvoa heikentäviä muutoksia, tulee esittää ympäristöhistoriallisen selvityksen pohjalta palauttavia, alkuperäistä suunnitelmaa vastaavia tai alkuperäistä kokonaisideaa vahvistavia ja/tai palauttavia toimenpiteitä.

Etenkin puistohistoriallisissa kohteissa tietyissä perustelluissa tapauksissa voidaan antaa määräyksiä myös alkuperäisen idean mukaisesta tai siihen nojaavasta toteutuksesta.”

Kaupunginteatterin pihan ja puiston suojelussa yleisenä periaatteena on että kaikista, myös kasvillisuutta koskevista muutostöistä tulee asiantuntijana kuulla museoviranomaista.

Kohde on suhteellisen hyvin säilynyt alkuperäisessä toteutusasussaan ja alueen arvoa oleellisesti heikentäviä muutoksia ei juurikaan ole. Esim. pihan ja puiston kaikki rakenteelliset osat, muurit, kiveykset, ovat suurimalta osiltaan alkuperäisessä asussaan ja mm. yläpuhjan kannella tehty betonireunusten uusiminen on onnistunut hyvin.

Kasvillisuuden osalta mitään peruuttamattomia arvoa heikentäviä muutoksia ei ole tehty. Suurin ongelma on tavallaan puuston iän myötä lisääntynyt vehreys, joka sulkee alun perin paljon avoimempia tärkeitä näkymiä.

Alkuperäisiä säilytettäviä pinnoitteita: käytävien graniittikiveys, yläpuhjan alueen nurmikiveys

Alkuperäiset muurit, portaat ja luiskat ovat hyvin säilyneet. Kaava mahdollistaa tarpeellisten muutosten tekemisen kulkuyhteyksien parantamiseksi.

SUOJELUTAVOITTEIDEN TOTEUTTAMINEN

Tavoitteet tiivistetysti

Yleisenä tavoitteena on Kaupunginteatterin arkkitehtuurin ja samaan kokonaisuuteen olennaisesti liittyvien piha-alueiden, säilyttäminen ja ylläpito mahdollisimman laajasti ja viranomaisten kanssa yhteistyössä käsiteltyjen tavoitteiden mukaisesti.

Suojeluperiaatteet määritetään Helsingin kaupunginmuuseon toimesta. Suojelu käsittää rakennuksen tontin ja ympäröivän puiston yhtenä kokonaisuutena.

Muutokset, lisäykset ja täydennykset suunnitellaan siten, että ne muodostavat alkuperäistä maisema-arkkitehtuuria tasapainoisesti täydentävän kerrostuman. Alkuperäiset säilyneet ratkaisut pääsääntöisesti entisöidään eikä niiden hierarkista asemaa muuteta alisteiseksi uusille elementeille.

Alkuperäisen pihasuunnitelman mukaisesti toteutetut osat säilytetään, muilta osin alkuperäistä pihasuunnitelmaa ei rekonstruoida.

Rakennuksen ympäristön arvokkaimmat säilyneet osat ovat graniittiset piharakenteet; muurit, portaat ja kiveykset. Ne säilytetään ja tarvittaessa kunnostetaan alkuperäisen mallin mukaan.

Alkuperäisen suunnitelman huomionarvoisin kasvillisuuteen liittyvä jäljellä oleva piirre, on puistomaisten osien nurmikoilla kasvavat vaahterat. Alueen puistomaisia osia hoidetaan ja uudistetaan vähitellen korvaavin vaahteraistutuksin puoliavoimena puistona, teatterin lämpiöstä ja toisaalta Eläintarhantieltä teatterin suuntaan avautuvia näkymiä unohtamatta.

Asemakaavan muutoksessa määräyksiä tarkennetaan virkistysalueiden suojeluarvojen turvaamiseksi sekä reitistöjen sujuvuuden parantamiseksi. Teatterin ympäristön kävely- ja polkupyöräilyn reitistöjä parannetaan.

VP/s ja YY/s merkintöjen s-1 ja p-1 -alueilla kaikista rakennus-, toimenpide- ja maisematyölupia vaativista muutos- ja korjaustöistä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

HOIDON JA KUNNOSTAMISEN PERIAATTEET

Kaupunkikuvaan liittyvät ohjeet

Kaupunginteatterilla ympäristöineen on huomattava kaupunkikuvallinen merkitys. Sen kaupunkikuvallinen asema on vakiintunut ja suojelukaavan myötä se edelleen vahvistuu.

Kaupunkikuvallisesti arvokkaimmat piirteet liittyvät rakennuksen ja piha- ja puistoalueen muodostamaan arkkitehtoniseen ja maisema-arkkitehtoniseen kokonaisuuteen sekä keskeiseen sijaintiin osana Tokoinrannan ja Linnunlaulun puistovyöhykkeitä.

Näkymät

Tärkeistä näkymistä, sekä alueelle että alueelta, tulisi pitää huolta ja erityisesti puuston hoidossa vahvistaa alkuperäistä kokonaisideaa.

Nykyinen Tokoinrannan puiston alue oli huvila-asutuksen aikaan ollut aivan avointa venerantaa ja joutomaata ja muikin Eläintarhanlahden ympäristö oli paljon nykyistä avoimempi. Teatterin rakentamisen aikaan Tokoinrannan puistoksi rakentaminen oli aloitettu, puuistutukset olivat vasta kasvussa eikä rantapuuvivä vielä ollut, joten teatterin asema Eläintarhanlahden panoraamassa oli paljon nykyistä hallitsevampi.

Tokoinrannalla komeine rantapuuriveineen on nykyisin oma tärkeä kaupunkikuvallinen asemansa eikä sitä luonnollisestikaan esitetä muutettavaksi. Sen sijaan vesinäkymien sulkeutuessa teatterin asema Eläintarhantien suhteen on entistä tärkeämpi. Eläintarhantien omassa lajityypissään puiston läpi kulkevana ajotienä hieno ja teatterin suuntaan avautuvat näkymät ovat myös ajokokemuksen kannalta tärkeitä. Niitä näkymiä on mahdollista hoitotoimenpitein ylläpitää puiston nykyistä arvoa rikkomatta; päinvastoin se on alkuperäisen idean mukaista.

Valaistus

Puiston ja pihan valaistuksella on tärkeä merkitys teatterirakennuksen näkymisessä maisemassa. Lämpöön ikkunoista ja sisäänkäynnin katoksen alta illan pimeyteen loistavan valon tehoa ei saa himmentää liian tehokkaalla puistovalaistuksella. Piha- ja puistovalaistuksen alisteinen suhde rakennuksen valaistukseen tulee ottaa huomioon ja suunnitella huolellisesti yhtenäisenä kokonaisuutena. Käytettävät valaisintyytit tulee määrittellä yhtenäisesti ja niiden tulee olla alkuperäisen mallin mukaisia tai alkuperäiseen tyyliin sopivia. Nykytekniikan mahdollistamat valaistuksen säätömahdollisuudet tulee hyödyntää valaistussuunnittelussa.

Alkuperäinen valaisinmalli on ollut Idmanin Tapiola -valaisin. Vaihtoehtoisia kriteerit täyttäviä malleja on esim. Bega 7140 ja 7041. Ympäristöön sulautuvan vaihtoehdon ja uudenlaisia valaistustehoste mahdollisuuksia tarjoaa päivisin lähes huomaamaton ja läpinäkyvä Philips Metronomis LED Sharp.

Käytettävän pylvään tulee olla siro ja väriltään tumma. Alkuperäisessä mallissa on ollut ohut aavistuksen kartiomainen yläosa ja paksumpi suora alaosa.

Pysäköinti

Eläintarhantien puoleinen pysäköintialue liittyy myös kaupunkikuvaan arkkitehtonisen kokonaisuusmitelman näkökulmasta. Alkuperäisissä pihasuunnitelmissa ja asemapiirroksessa se on esitetty viistopysäköintialueena, jonka suuntaus noudattaa rakennuksen linjaa. Siinä muodossa se myös alun perin toteutettiin. Pysäköintitarpeen lisääntyessä malli on myöhemmin muutettu suoriksi kammoiksi. Nykyinen järjestely kolmion muotoisine istutusalueineen sisältää 62 autopaikkaa. Se ei kuitenkaan täytä nykyistä autopaikkamitoitusta pysäköintiruutujen leveyden ja peruutustilan osalta, lisäksi liikuntaesteisten autopaikat puuttuvat.

Kehittämissperiaatteena esitetään viistopysäköinnin palauttamista nykyiset mitoitus- ja esteettömyysmääräykset huomioiden. Suojelunäkökulmasta ja kaupunkikuvaan kannalta se on tavoitteen mukainen ratkaisu, mutta vähentää autopaikkoja arviolta n. 17 kpl. Pysäköintialueen kunnostaminen nykymitoituksen mukaisesti vähentää joka tapauksessa myös jonkin verran autopaikkoja ja valittavan mallin etuja tulisikin puntaroida todellisten paikkamäärien suhteessa saavutettavaan historialliseen arvoon ja esteettiseen etuun nähden.

Vähimmäistoimenpiteenä kunnostuksessa tulee palauttaa alkuperäisen mallin mukaiset graniittiset reunakivet ja asfalttiin upotetuin nupukiviraidoin merkityt pysäköintiruudut. Alueen keskellä oleva istutuskolmio tulee vieraana aiheena poistaa.

Alkuperäinen valaisinmalli Idman Tapiola

Pohjoispuoleinen henkilökunnan käyttöön varattu pysäköintialue sijaitsee osittain tontilla ja osittain LPA-alueella. Pysäköintialue ei kuulunut alkuperäiseen pihasuunnitelmaan, mutta toteutettiin kuitenkin jo alun perin teatterin rakentamisen yhteydessä. Nykyiset säilyneet pinnoitteet asfalttijatiet ja nurmikivetetyt autopaikka-alueet ovat myös alkuperäisiä.

Kunnostuksen periaatteena on palauttaa alkuperäinen kolmirivinen autopaikkamalli, jossa rakennuksen puoleisella sivulla ei ole paikkoja vaan alueen keskellä on kaksi riviä vastakkain. Tämä järjestely on tarpeen myös siitä syystä että teatterirakennuksen laajennus tulee käytännössä aivan pysäköintialueen reunaan kiinni eikä erilliselle jalkakäytävälle pysäköintialueen reunaan jää tilaa. Alkuperäiset nurmikivipinnat säilytetään.

Liikuntaesteisten paikat toteutetaan pysäköintialueilla.

Toiminnalliset ohjeet

Teatterin pihat ja ympäröivä puisto ovat osa alueen julkista puistoverkostoa.

Toiminnalliset kehittämistarpeet liittyvät lähinnä esteettömyyteen, läpikulkuun ja pysäköintiin.

Sisäänkäyntien esteettömyydessä on puutteita ja pääsy parkkialueilta ja saattoliikenteen pysähtymispaikalta sisäänkäynneille tulee järjestää.

Alueen läpi kuljetaan ja osalle vakiintuneista yhteyksistä on muodostunut 'ohitus- ja oikopolkuja' jotka eivät täytä puistokäytävälle asetettua turvallisuus- ja esteettisyystasoa. Täysin esteettömiä yhteyksiä ei läpikululle ole mahdollista järjestää, mutta kulkuyhteyksiä voidaan parantaa linjaamalla ja pinnoittamalla vakiintuneita polkuja helpommin kuljettavaksi. Myös portaikkojen yhteydessä olevaa luiskaa voidaan pidentää ja varustaa käsijohteella.

Yleisen pysäköintialueen (LPA) läpi kulkeva reitti ohjataan uudelleen pysäköintialueen pohjoispuolelta.

Pysäköintipaikkojen tarve sekä henkilökunnalle että asiakkaille on suurempi kuin olevien pysäköintipaikkojen määrä eikä sitä voida maantasaratkaisulla kiinteistön alueella ratkaista.

Teatterin tontilla on kolme pysäköintialuetta, kaksi yleisölle ja yksi henkilökunnalle. Lisäksi viereinen LPA alue on henkilökunnan pysäköintiin varattu.

Pysäköintiä tulee parantaa sijoittamalla esteettömiä autopaikkoja sekä Eläintarhantien sisäänkäyntien että Studio Elsan ja henkilökunnan sisäänkäyntien läheisyyteen. Sijoituksessa on huomioitava mahdollisimman lyhyt esteetön kulkureitti sisäänkäynnille (suositusetaisyys enintään 10 metriä). Esteettömän autopaikan leveys on 3600 mm ja pituus 5000 mm. Esteettömien paikkojen sijoittelussa tulee huomioida yläpihan kannen painorajoitus ja raskaiden ajoneuvojen pääsyn estäminen kannelle. Jatkuva kevyempikään ajoneuvoliikenne kannella ei ole rakenteiden kestävyuden kannalta suotavaa.

Esteettömien autopaikkojen lukumäärän tulee olla 2 liikkumisesteisen autopaikkaa 50 autopaikkaa kohti ja tämän jälkeen yksi paikka lisää jokaista alkavaa 50 autopaikkaa kohti.

Alueelle tulisi sijoittaa myös polkupyöräpaikkoja sekä yleisön että työtekijöiden käyttöön.

Pääsisäänkäynnin edustalle ei kuitenkaan esitetä sijoitettavaksi polkupyörätelineitä. Yläpihan asfalttialueella on pyörätelineille soveltuvia paikkoja.

Kunnostamiseen ja hoitoon liittyvät ohjeet

Nykyisistä istutuksista esitetään kunnostettavaksi kaksi kohdetta; läntisen sisääntulokäytävän viereiset terassimuuri-istutukset ja rakennuksen pohjoispuolella pysäköintialueen vieressä olevat allasistutukset. Lisäksi yläpihan kansi-istutusten uudistamismahdollisuus tutkitaan.

Terassimuuri-istutukset

Tehtyjen selvitysten perusteella voi olettaa että alkuperäiset istutukset ovat kokonaan hävinneet. Nykyisessä kasvillisuudessa on jäänteitä myöhemmän vaiheen istutuksista (köynnöshortensiaa ja villiviiniä), joista ei ole löytynyt suunnitelmia. Sen sijaan useilla henkilöillä on muistikuvia 80 –luvulta. Ne ovat olleet ilmeisen komeat, erityisesti runsaat muureilta valuvat köynnöshortensiat ovat jääneet mieleen. Sommitelmaan liittyneistä havukasveista muistikuvat vaihtelevat, mutta joka tapauksessa havujen ja köynnösten yhdistelmä on ollut mieleenpainuva ja paikkaan sopiva.

Alkuperäisen lajiyhdistelmän palauttamista sellaisenaan ei ehdoteta sillä mukana on liian arkoja lajeja siihen paikkaan. Muuri-istutusten suunnitteluperiaatteena käytetään alkuperäisen suunnitelman ja 80-luvun vaiheen yhdistelmää siten että istutuksissa käytetään köynnöksiä ja havukasveja, jotka ovat paikkaan sopivia ja kestäviä. Lisäksi mukaan otetaan värimuistuma Auli Hietakan-kaan alkuperäisen suunnitelman tyyliä ja värioloista mukailen.

Yläpihan allasistutukset

Pysäköintialueen vieressä olleista kahdesta istutusaltaasta jää rakennuksen laajennuksen jälkeen jäljelle vain toinen.

Säilyvässä altaassa on jäänteinä yläpihan alkuperäisistä istutuksista kaksi purppuraomenapuuta. Muilta osin nykyinen kasvillisuus on uusittu kannen kunnostustyön yhteydessä.

Alkuperäinen suunnitelma ei anna juurikaan tukea altaiden kunnostamiseen sillä niitä ei alkuperäisessä suunnitelmassa ollut lainkaan. Alueelle oli esitetty japaninmarjakuusia aivan toisenlaisen sommitelman mukaan. Altaat kuitenkin toteutettiin alun perin samassa yhteydessä pysäköintialueen kanssa.

Säilytettävän altaan purppuraomenapuut säilytetään ja istutukset uudistetaan 60-luvun tyyliin Auli Hietakan-kaan käyttämiä väri- ja sommitteluperiaatteita noudattaen.

Yläpihan kansion istutukset

Alkuperäistä suunnitelmaa ei ilmakuviin ja valokuvien mukaan juurikaan pihakansion alueella toteutettu. Syy on saattanut olla rakenteellinen, riittäviä kasvualustoja ei ollut mahdollista kannelle toteuttaa.

Kansialueiden istutuksia uudistettaessa käytetään alkuperäistä lajistoa, rakenteiden asettamat rajoitukset huomioon ottaen.

Osa nykyisestä kannesta jää rakennuksen laajennuksen alle.

Puoliavoimet puistoalueet ja puusto

Asemakaavan s-1 merkinnällä olevat puistomaiset puoliavoimet alueet hoidetaan vaahteravaltaisina vähitellen uudistaen.

Uudistamisessa huomioidaan tärkeiden näkymien säilyminen ja palauttaminen sekä Eläintarhantieltä teatterirakennuksen suuntaan että lämpiöstä puistoon päin. Pilkkahdus vettä puiden lomasta olisi hieno muistuma alkuperäisistä paljon avoimemmista näkymistä Eläintarhanlahdelle.

Säilytettäviä puita ovat alkuperäiset huvila-asutuksen jäljiltä säilytetyt puut; vaahterat, joitakin lehmuksia ja pääsisäänkäynnin edessä oleva mustapoppeli Populus nigra, jolla on oma arvonsa Niilo Karhun Helsingin poppelit tutkimuksessa kartoitettuna puuyksilönä.

Myöhemmissä vaiheissa istutettuja muita lajeja ei uusimistarpeen tullessa enää uusita. Näistä huomattavimmat ovat harmaapihdat, joista osa on jo huonokuntoisia.

Pysäköintialueen ja Eläintarhantien välinen viherkaista hoidetaan esitetyn uudistusperiaatteen mukaisesti avoimena, kaistalle ei saa myöskään istuttaa pensaita. Pää osin teatterinäytösten aikana täynnä olevaa pysäköintikenttää ei tarvitse suojata näkymiseltä.

Väylät, alueet, rakenteet ja pinnoitteet

Olevat marmori- ja graniittikiveykset, graniittireunakivet ja muurit ovat hyvässä kunnossa ja kunnostetaan tarvittaessa alkuperäisin materiaalein.

Yläpiha säilytetään asfalttipintaisena ja uusitaan tarvittaessa.

Rakennuksen eteläpuolen hiekkakäytävät hoidetaan hiekkapintaisina. Lähellä rakennuksen suuntia olevia linjauksia korjataan tarkemmin rakennuksen suuntaisiksi. Lämpöön edessä oleva maastoporras ja sitä ympäröivät mukulakiveykset poistetaan. Hiekkakäytävän jyrkkyyttä loivennetaan ympäröivää maastoa muotoilemalla.

Teatterin itäpäässä oleva spontaanisti syntynyt portaiden kiertotie linjataan uudelleen maastoon sovittaen ja mahdollisuuksien mukaan loiventaen, päällystetään kivituhkapintaiseksi.

Lämpöön keittiön huoltoyhteytenä toimiva hiekkatie ja

suojatielle johtava spontaani polku puiston länsiosassa kunnostetaan. Niiden linjaus muutetaan y-muotoon muistumana alkuperäisen suunnitelman graniittikäytäväsommitelmasta. Pinnoitteena käytetään kuitenkin hiekkaa tai asfalttia.

Huoltopihan kääntöpaikka muotoillaan uudelleen. Puiston puolelle muodostunut pysäköintilevitys poistetaan. Pysäköintipaikkoja huoltopihalle ei osoiteta, mahdollinen inva-luiskan tarve sen sijaan selvitetään.

Ajoyhteys maanalaisiin tiloihin suunnittelualueen länsireunassa tulee mahdollisuuksien mukaan sovittaa miljööseen mahdollisimman vähän tilaa vievinä siten, että niiden aiheuttamat haitat puiston arvoille ja käytettävyydelle minimoidaan.

Pysäköintialueet

Etupihan yleisöpysäköintialueen pysäköintipaikkamalliksi esitetään alkuperäisen kaltaista vinopysäköintiä palautettavaksi. Vähimmäistoimenpiteenä alueen keskellä oleva istutuskolmio poistetaan.

Valittu pysäköintipaikkamalli toteutetaan asfalttipintaisena alkuperäisen mallin mukaisin graniittireunakivien ja pysäköintiruudut merkitään asfalttiin upotetuin yksirivisin nupukiviraidoin.

Liikuntaesteisten paikat tulee sisällyttää suunnitelmaan.

Arvokkaat näkymät huomioidaan liikennemerkkien, maksuautomaattien ym. tarvittavien varusteiden sijoittelussa. Aluetta ei saa aidata.

Yläpihan pysäköintialueen pysäköintipaikkamalli palautetaan alkuperäiseen asuunsa. Pysäköintikamat sijoitetaan siten että rakennuksen puoleisella reunalla ei ole autopaikkoja vaan alueen keskellä on kaksi riviä vastakkain.

Alkuperäinen nurmikiveys säilytetään ja mahdolliset ylimenevät reunat päällystetään asfaltilla.

Pysäköintialueeseen rajautuva istutusalue reunustetaan betonisella reunaprofiililla. Alkuperäistä mallia soveltava tyyppipiirustus on laadittu kannen kunnostustyön yhteydessä.

LIITE 1

Alkuperäisen taimisuunnitelman kasvilajit

PUUT

Acer platanoides	VAAHTERA
Malus Purpurea 'Lemoinei'	PURPPURAOMENAPUU LEMOINEI *)
Prunus cerasus 'Plena'	HAPANKIRSIKKA (Plena) ?

PENSAAT, HAVUPENSAAT, MAANPEITE

Cotoneaster horizontalis	HAAROVA TUHKAPENSAS (harotuhkapensas) ? (ent. divaricata)
Daphne mezereum	NÄSIÄ
Juniperus sabina	ROHTOKATAJA
Malus toringo var. sargentii	MARJAOMENAPENSAS (ent. sargentii)
Rosa hugonis	KIINANKELTARUUSU
Rubus odoratus	TUOKSUVATUKKA
Salix purpurea 'Nana'	KÄÄPIÖPUNAPAJU
Taxus cuspidata	JAPANINMARJAKUUSI *)

KÖYNNÖKSET

Aristolochia macrophylla	LÄNNENPIIPPUKÖYNNÖS (ent. durior)
Clematis Viticella	TARHAVIINIÄRKHÖ
Clematis tangutifolia	KIINANKELTÄRKHÖ
Parthenocissus 'Engelmannii'	IMUKÄRHIVILLIVIINI (nyk. quinquefolia)

PERENNAT

Viola Cornuta 'Famös'	TARHASARVIORVOKKI (punavioletti)
-----------------------	----------------------------------

SIPULIT

Crocus speciosus	KROOKUS
Galanthus nivalis	LUMIKELLO
Narcissus poeticus 'Actaea'	VALKONARSISSI
Tulipa turkestanica	KÄÄPIÖTULPPAANI (villitulppaani t. kasvitieteellinen tulppaani)

*) säilynyt / mahdollisesti alunperin istutettu

Nykyisiä kasvilajeja ja puita (luettelo ei ole täydellinen)

PUITA

Abies concolor	HARMAAPIHTA
Populus nigra	MUSTAPOPPELI (sis.käynnin edessä)
Populus laurifolia	LAAKERIPOPPELI (teatterin luoteispuolella) *)
Populus x jackii 'Gileandensis'	ONTARIONPOPPELI (teatterin kaakkoispuolella) *)
	LEHMUS **)
	LEPPÄ **)
	TAMMI **)

KÖYNNÖKSIÄ

KÖYNNÖSHORTENSIA
SÄLEIKKÖVILLIVIINI

Uusittuja tai uusia ryhmiä

Sisääntulomuurin istutukset:

runkosyreenit **), rusokirsikkaa, alla suikeroalpia
isokukkaisia hortensialajikkeita **) alla niittyhumalaa
köynnöshortensia, säleikkövilliviini

Alkuperäisen suunnitelman lajit kadonneet (kirsikat, rohtokataja, kärhkö, piippuköynnös, ruusut)

Pysäköintialueen istutuskolmio:

riippapihlajat, seppelvarpu, angervolajikkeita, lamohietakirsikka

Yläpysäköintialueen viereiset istutusaltat:

marjaomenapuut (alkuperäisiä?), mongolianvaahtera (puu)
lamoherukka, tuhkapensas, vuorenkilpi, vuorimänty, maksaruoholajike (kookas), karhunvattu

*) ei varmistettu ***) lajia ei ole määritelty

LÄHTEET

ARKISTOT, PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Helsingin kaupunginmuseo, valokuvakokoelmat

Helsingin Rakennusvalvontaviraston arkisto
Pääpiirustukset

Helsingin Rakennusviraston arkisto
Istutussuunnitelmat

